

YK:n vammaisyleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma, Heta-Liiton toiveet painotuksista

1. Henkilökohtaisen avun työnantajamalli ja vammaissopimuksen 19 artikla

a) Eri järjestämistapojen ja työnantajamallin saatavuuden turvaaminen

Toimintaohjelma mahdollistaisi eri henkilökohtaisten avun järjestämistapojen tunnetuksi tekemisen ja kehittämisen. Samalla olisi tärkeää, että yksi toimintaohjelman painopistealue oli nimenomaisesti työnantajamallin tukeminen ja kehittäminen. Esimerkiksi parhaillaan lausunnolla olevassa 19 artiklaa koskevassa YK:n vammaiskomitean yleiskommenttiluonnoksessa korostuu vammaisen henkilön valinnanvapaus palveluja järjestettäessä. Työnantajuutta on pidetty sopimusveloitteet lähtökohdiltaan parhaiten turvaavana tapana järjestää henkilökohtainen apu. Nykyinen vammaispalvelulaki ja lausuntokierroksella oleva lakiluonnos vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista jättävät kuitenkin työnantajamallin tarjoamisen viime kädessä kunnan tai maakunnan harkintaan. Samalla olisi tärkeää, että riippumatta sote- ja valinnanvapauslainsäädännön etenemisestä lakiin saataisiin kirjattua kieltäytymismahdollisuus työnantajamallista.

b) Työnantajuuden tukeminen

Toimintaohjelman puitteissa voitaisiin kehittää myös hyviä käytäntöjä työnantajuuden tukemiseksi. Palkanlaskenta on työnantajamallissa keskeinen oikeus, jota tulisi vahvistaa. Henkilön ei tulisi ilman omaa tahtoaan joutua vastaamaan aikaa vievää palkanlaskennasta ja palkkahallinnosta. Kyse on yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumisesta. Tärkeää olisi myös jakaa yleisesti tietoa vammaisen henkilön oikeuksista. Vammasta johtuva erityistarve voi merkitä sitä, että henkilö tarvitsee työnantajamallissa yksilöllisesti suunniteltua apua oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa toteuttamisessa. Kohtuullisiin mukautuksiin ja oikeusturvaan liittyvä tietoisuuden lisääminen ja hyvien käytäntöjen kehittäminen työnantajamallissa olisivatkin hyviä painopistealueita.

2. Oikeusturva ja oikeus saada perusteltu päätös

Oikeussuoja ja sen saavutettavuus edellyttävät, että vammaisen henkilö saa perustellun oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskevan päätöksen. Vain perusteltu päätös takaa tosiasiallisen mahdollisuuden arvioida, ovatko omat oikeudet toteutuneet, kannattaako asiassa hakea muutosta ja millaista mahdollista lisäselvitystä asiassa olisi esitettävä. Vammaissopimuksen 13 artikla edellyttää tehokkaan oikeussuojan turvaamista. Tietoisuuden lisääminen vammaissopimuksesta ja siihen sisältyvistä oikeuksista tulisi ulottua kuntien ja maakuntien viranomaisten lisäksi myös hallintotuomioistuimiin. Henkilökohtaista apua koskevista hallintotuomioistuinten päätöksistä on toistaiseksi pitkälti puuttunut perus- ja ihmisoikeusargumentaatio. Yksilön oikeuksiin keskeisestikin vaikuttavat seikat on saatettu jättää perustelematta, kuten ratkaisussa, jossa katsottiin, että henkilökohtaista apua ei voida myöntää epilepsiakohtausten valvontaan (KHO 30.3.2017 T 1544, Dnro 2389/2/16).

3. Osallistaminen

Heta-Liitto pitää tärkeänä, että toimintaohjelmassa huomioitaisiin lisäksi vammaisten henkilöiden ja näitä edustavien järjestöjen osallistaminen. Eri hallinnonaloille ja muille keskeisille toimijoille olisi tärkeää tehdä tunnetuksi vammaiskenttää, vammaissopimusta ja osallistamisvelvoitetta. Käytäntöjen ja toimintaohjeiden luominen auttaisi velvoitteen toteuttamista.

Kunnioittaen,

Puheenjohtaja Jukka Sariola, Heta – Henkilökohtaisten Avustajien Työntekijäiden Liitto ry

Lisätietoja: Lakimies Tanja Alatainio, Heta – Henkilökohtaisten Avustajien Työntekijäiden liitto ry,
tanja.alatainio@heta-liitto.fi